

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr.1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 “Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: “**Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate**”

Beneficiar: **Academia Română**

Numărul de identificare al contractului: POSDRU/159/1.5/S/136077

HIATUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ. O ABORDARE OPTIMALISTĂ

(Rezumat)

Tutore îndrumător:

PROF. UNIV. DR. GABRIELA PANĂ DINDELEGAN

**Doctorand:
OANA NICULESCU**

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

București, 2015

CUPRINS

INTRODUCERE	3
CAPITOLUL 1. STADIUL PROBLEMEI	6
1.1. Obiective generale	6
1.2. Etapele de lucru	6
1.3. Rezultatele obținute	6
CAPITOLUL 2. FONOSTATISTICA	12
2.1. Obiective generale	12
2.2. Etapele de lucru	12
2.3. Rezultatele obținute	12
CAPITOLUL 3. ANCHETA LINGVISTICĂ	23
3.1. Obiective generale	23
3.2. Etapele de lucru	23
3.3. Rezultatele obținute	24
3.3.1. Praat	24
3.3.2. Mecanisme de evitare a hiatului	28
3.3.3. Prezentarea anchetei lingvistice	29
3.3.4. Datele de ordin numeric	32
3.3.5. Analiza acustică	39
CAPITOLUL 4. ABORDAREA OPTIMALISTĂ	44
4.1. Obiective generale	44
4.2. Etapele de lucru	44
4.3. Rezultatele obținute	44
4.3.1. Prezentarea Teoriei Optimalității	45
4.3.2. Analiza optimalistă	45
OBSERVAȚII DE SINTEZĂ	47
BIBLIOGRAFIE	49

Această teză doctorală, care are în vedere analiza secvențelor vocalice de tip hiat din limba română actuală din perspectiva Teoriei Optimalității, este încadrată în domeniul FILOLOGIE-LITERATURĂ. Punctul de plecare al lucrării este reprezentat de: (a) Ioana Chitoran, *The Phonology and Morphology of Romanian Glides and Diphthongs. A Constraint – Base Approach*, dezvoltat ulterior sub titlul *The Phonology of Romanian: A Constraint – Base Approach*, acesta fiind singurul studiu asupra hiatului conceput într-un cadru teoretic optimalist, cu aplicare la limba română, (b) cercetările personale

Obiectivele tezei doctorale sunt următoarele: (1) surprinderea specificității limbii române, comparativ cu celelalte limbi romanice, sub aspectul menținerii sau evitării hiatului; (2) delimitarea teoretică și terminologică a hiatului în limba română; (3) alcătuirea unei statistici prin selectarea și inventarierea tuturor hiaturilor din corpusul integral al *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM²); (4) completarea informațiilor obținute în urma fonostatisticii prin realizarea unei anchete lingvistice, care să pună în evidență contextele în care hiatul este menținut sau situațiile în care sunt antrenate diferite mecanisme de evitare a acestuia; (5) prelucrarea informațiilor obținute din interviuri prin intermediul unui program de analiză fonetică (acustică) numit PRAAT; (6) interpretarea materialului analizat într-un cadru teoretic optimalist.

Noutatea acestui proiect constă, în primul rând, în analiza diferitelor procedee de evitare a hiatului prin intermediul PRAAT-ului, urmată de teoretizarea rezultatelor din perspectivă optimalistă. Abordarea optimalistă este motivată de capacitatea explicativă superioară a acestei teorii, capabilă de a determina și justifica existența anumitor structuri în cadrul unei limbi, prin intermediul setului de constrângeri care guvernează limba respectivă.

În al doilea rând, analiza de ordin fonostatic reprezintă o altă noutate, iar anchetele lingvistice, care formează cel de-al treilea capitol al tezei doctorale, vor contribui la realizarea unei baze de date, materialul astfel obținut putând fi utilizat și în alte cercetări.

Lucrarea este structurată în patru capitole.

Capitolul 1 (*Stadiul problemei*) conține o introducere în problematică. Obiectivele acestui capitol sunt: (a) detalierea sistemului vocalic al limbii române, (b) delimitarea teoretică și terminologică a hiatului în limba română contemporană, (c) analiza hiatului în limba română comparativ cu celelalte limbi romanice. Hiatul a fost clasificat în funcție de poziția ocupată în lexem, în interiorul cuvântului (hiatul intern), sau între cuvinte (hiatul extern), distribuția în lexem (poziție inițială, mediană sau finală), gradul de apertură (hiatul ascendent, descendent, constan și idenic, poziția accentului (3 contexte de distribuție pentru hiatul intern, respectiv 4 contexte de distribuție pentru hiatul extern). Menționăm că prin hiat ascendent înțelegem acea pereche vocalică în care apertura primei vocale este mai mică decât apertura celei de-a doua vocale, prin hiat descendent - apertura primei vocale este mai mare decât apertura celei de-a doua

vocale, iar prin hiat constant - apertura celor două vocale este constantă. Hiatal identic reprezintă o subclasă a hiatului constant.

Capitolul 2 (*Fonostatistica*) propune o abordare de ordin statistic, care decurge prin selectarea, inventarierea și procesarea tuturor secvențelor vocalice de tip hiat extrase din corpusul integral al *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM²)*, corpus considerat a fi reprezentativ pentru norma ortoepică actuală. În acest capitol analizăm strict hiatul intern. Aceste perechi vocalice au fost grupate în funcție de prima, respectiv a doua vocală din construcție. Apoi, corpusul a fost reorganizat în funcție de poziția accentului în raport cu V_1 și V_2 . Au fost realizate statistici pe fiecare hiat (numărul de ocurențe la fiecare literă, numărul de ocurențe în funcție de cele 3 contexte ale accentului). De asemenea, au fost analizate și lexemele conțin secvențe multiple de hiat (2,3 sau 4 secvențe, identice sau distince). În final, am alcătuit o ierarhie a hiatului intern, din perspectivă normativă, specifică limbii române contemporane.

Capitolul 3 (Ancheta lingvistică) conține ancheta lingvistică și detalierea acustică a diferitelor modalități de evitare a hiatului. Tot în cadrul acestui capitol am prezentat programul prin intermediul căruia se vor desfășura interviurile și prelucrarea acestora. Analiza s-a bazat pe un corpus de limbă vorbită. În medie, fiecare vorbitor a produs un discurs de 45 de minute. Interviul a avut ca întrebare centrală „Cum a fost vara lui 2014?”. Alternativ, candidații au avut o listă de subiecte, dispusă circular, astfel încât să nu fie impusă o anumită ordine. Fiecare participant a avut la dispoziție 15 minute înaintea începerii înregistrării, pentru a se familiariza cu structura interviului. A fost permisă numai redactarea cuvintelor cheie. Interviul a decurs apoi într-o manieră nestructurată. După etapa de înregistrare, am continuat cu transcrierea materialului audio. Această transcriere a fost verificată de două ori, la jumătate și la final. Pentru fiecare vorbitor, au fost marcate secvențele de hiat extern, respectiv de hiat intern. De exemplu, S_1 a avut o durată a interviului de 42 de minute, fiind transcrise 5717 cuvinte, dintre care 977 conțineau secvențele țintă (219 – hiat intern, respectiv 758 – hiat extern). Toate lexemele care conțineau o pereche vocalică de tip hiat au avut accentul notat. În felul acesta, materialul a fost pregătit pentru analiza acustică în PRAAT. În final, am ales 6 vorbitori. Următoarea etapă a presupus adnotarea manuală a fiecărui fișier audio. Procesul a decurs în două feluri, fie sunt identificate strict cuvintele care conțin hiat, fie este adnotat, segment cu segment, un întreg fișier audio, fiind astfel surprinse contexte noi pentru hiat. Scopul acestei anchete este de a surprinde tendința vorbitorilor native în procesul de menținere sau evitare a hiatului

Capitolul 4 (*Abordarea optimalistă*) include interpretarea materialului analizat într-un cadru teoretic optimalist. Premisele acestei secțiuni sunt: (1) identificarea și explicarea tendințelor de evitare a hiatului din limba română actuală din perspectiva Teoriei Optimalității; (2) reinterpretarea constrângerilor existente în literatura de specialitate; (3) verificarea și

completarea ierarhiei constrângerilor propusă de Chitoran 2002a. De asemenea, un alt obiectiv al acestui capitol, ca de altfel, al tezei în sine, este acela de a oferi un model de analiză optimalist, care să unifice descrierea hiatului intern cu cea a hiatului extern.

În concluzie, participarea noastră ca bursier doctorand în cadrul acestui proiect POSDRU, a contribuit, în mod decisiv, la îmbunătățirea calității tezei de doctorat.